

تاریخ سیاسی عراق از ۱۹۲۰ تا ۲۰۰۳ میلادی

(با تکیه بر عصر صدام حسین و حزب بعث)

دکتر مرتضی اکبر راجعی، استادیار علمی، دانشگاه ایلام

۱۳۹۹ ه. ش

سرشناسه	اکبری، مرتضی، ۱۳۴۷ -
عنوان و نام پدیدآور	تاریخ سیاسی عراق از ۱۹۲۰ تا ۲۰۰۳ میلادی با تکیه بر عصر صدام حسین و حزب بعث/مرتضی اکبری.
مشخصات نشر	ایلام: هاوار، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۲۸۵ ص.
شابک	۷۵۰۰۰ ریال ۳-۸۹-۸۴۷۳۸۹-۶۰۰-۹۷۸:
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص ۲۷۷-۲۸۵.
موضوع	حسین، صدام، ۱۹۳۷ - ۲۰۰۶ م.
موضوع	Husayn, Saddam
موضوع	عراق -- سیاست و حکومت -- قرن ۲۰ م.
موضوع	Iraq -- Politics and government -- ۲۰th century
موضوع	عراق -- تاریخ -- قرن ۲۰ م.
موضوع	Iraq -- Histor -- ۲۰th century
رده بندی کنگره	۶۶/۷۶۶
رده بندی دیویی	۹۲/۴۳۰۴۳۰۵۶
شماره کتابشناسی ملی	۶۱۵۲۲۵۷

انتشارات هاوار

عنوان: تاریخ سیاسی عراق از ۱۹۲۰ تا ۲۰۰۳ میلادی (با تکیه بر عصر صدام حسین و حزب بعث).

مؤلف: دکتر مرتضی اکبری

ناشر: انتشارات هاوار

شابک: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۸۴۷۳ - ۸۹ - ۳

سال انتشار: ۱۳۹۹ ه.ش

شمارگان: ۱۵۰۰

قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان

آدرس ناشر: ایلام - میدان غلامرضا ارکوازی - پلوار نماز تلفن ۰۹۱۸۸۴۰۶۶۳۰

کلیه حقوق این اثر متعلق به مؤلف می باشد

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
فصل اول: تاریخ سیاسی عراق از ۱۹۲۰ تا ۱۹۵۸ میلادی (عصر سلطنت)	۱۷
درآمد	۱۹
موقعیت جغرافیایی عراق	۲۲
مذهب و نظام عراق	۲۵
تاریخ عراق در دوره باستان	۲۹
تسلط هخامنشیان، اشکانیان و ساسانیان بر عراق	۳۶
عراق در دوران خلافت اسلامی	۳۸
عراق در صفوی و عثمانی	۴۰
حضور انگلیسی‌ها در عراق	۴۲
جنگ جهانی اول و تصرف عراق	۴۴
دوران پادشاهی در عراق	۴۷
سلطنت ملک فیصل اول (۱۹۲۱-۱۹۳۳ م)	۴۸
عبدالرحمن گیلانی النقیب، اولین نخست وزیر عراق	۴۹
عبدالمحسن السعدون پاشا	۵۲
جعفر العسکری	۵۴

- ۵۶..... یاسین الهاشمی
- ۶۰..... دولت توفیق السویدی
- ۶۲..... دولت ناجی السویدی
- ۶۳..... کابینه نوری سعید و استقلال عراق
- ۶۷..... دولت حاج شوکت
- ۶۷..... کابینه رشید عالی الدیابی
- ۷۰..... پادشاهی ملک غازه
- ۷۱..... نخست وزیری جمیل الداعی
- ۷۳..... دولت علی جودت الایوبی
- ۷۵..... کودتای بکر صدقی
- ۷۶..... دولت حکمت سلیمان
- ۷۹..... دوران حکومت شاهزاده عبدالله (عبدالاله) و سلطنت مآذ نیعل دوم
- ۸۰..... عراق در جنگ جهانی دوم
- ۸۱..... کابینه طه الهاشمی
- ۸۵..... دولت احمد حمدی الباجه جی (حمدی باجه جی)
- ۸۷..... کابینه ارشد العمری

- ۸۸..... کابینه سید صالح جبر
- ۹۰..... دولت سید محمدحسن الصدر
- ۹۱..... دولت مزاحم امین الباجه جی
- ۹۴..... نخست وزیری مصطفی محمود العمری
- ۹۶..... دولت نوالدین محمود
- ۹۸..... کابینه جمال فاضل الجمالی
- ۱۰۰..... دولت عبدالوهاب مرسل
- ۱۰۲..... احمد مختار بابان، آخرین دولت عصر نظام پادشاهی عراق
- ۱۰۴..... احزاب عراق در دوره نظام سلطنتی
- ۱۰۴..... حزب النهضة، حزب ملی عراق و الانصار
- ۱۰۵..... گروه الاهالی
- ۱۰۶..... حزب کمونیست عراق
- ۱۰۷..... حزب ملی دموکراتیک
- ۱۰۷..... حزب استقلال
- ۱۰۸..... حزب قانونی اتحاد
- ۱۰۸..... حزب سوسیالیستی امت
- ۱۰۸..... جنبش ناسیونالیست‌های عرب

- حزب بعث ۱۱۰
- رده‌های سازمانی در هرم ساختار حزب بعث ۱۱۵
- ارتباطات درون سازمان در حزب بعث ۱۲۱
- منابع مالی حزب ۱۲۱
- ارگان‌های حزب بعث ۱۲۲
- تشکیلات افسران آزاد ۱۲۲
- روابط عراق و ایران در عصر نظام سلطنتی ۱۲۳
- فصل دوم: تاریخ سیاسی عراق در عصر جمهوری از کودتای عبدالکریم قاسم تا
روی کار آمدن حزب بعث (۱۹۵۸ تا ۱۹۶۸ م) ۱۲۹
- درآمد ۱۳۱
- کودتای ۱۴ ژوئیه ۱۹۵۸ م عبدالکریم قاسم ۱۳۱
- دوره حاکمیت عبدالکریم قاسم ۱۳۲
- محمد نجیب الربیعی رئیس جمهور ۱۳۵
- اصلاحات عبدالکریم قاسم ۱۳۷
- احزاب مخالف رژیم عبدالکریم قاسم ۱۴۰
- حزب بعث و ناسیونالیست‌های عرب ۱۴۱
- حزب کمونیست عراق و حزب دموکراتیک ۱۴۳

- ۱۴۴ حزب الدعوة اسلامی عراق
- ۱۴۵ حزب اسلامی عراق و حزب رهایی‌بخش
- ۱۴۶ اخوان المسلمین
- ۱۴۷ حزب دموکراتیک کردستان (پارتی)
- ۱۴۸ زندگی‌نامه ملا مصطفی بارزانی
- ۱۵۱ روابط عبدالکریم قاسم با ایران
- فصل سوم: تاریخ سیاسی عراق در دوره اول بعثی‌ها (عصر برادران عبدالسلام
محمد عارف و عبدالکریم محمد عارف از ۱۹۶۳ تا ۱۹۶۸ م) ۱۵۹
- ۱۶۱ درآمد
- ۱۶۲ کودتای اول بعثی‌ها
- ۱۶۵ اقدامات رهبران کودتای ۸ فوریه ۱۹۶۳
- ۱۶۶ تعصب‌گرایی طایفه‌ای سران حزب بعث
- ۱۶۷ شورش پادگان الرشید
- ۱۶۷ صدام حسین در نخستین حکومت بعثی‌ها
- ۱۶۸ کودتای ۱۸ نوامبر ۱۹۶۳ م
- ۱۶۹ دولت جدید عبدالسلام عارف
- ۱۷۱ اختلاف در حزب بعث

- کابینه طاهر یحیی محمد اکیلی العنزی ۱۷۲
- کودتای عارف عبدالرزاق ۱۷۴
- کابینه عبدالرحمن عبداللطیف البراز ۱۷۷
- روابط عبدالسلام عارف با ایران ۱۸۱
- مرگ عبدالسلام عارف ۱۸۲
- دوران ریاست جمہوری عبدالرحمن عارف ۱۸۳
- کابینه ناجی طالب النوری ۱۸۵
- کودتای عبدالرزاق سعید الحیف الحیالی ۱۸۸
- روابط عبدالرحمن عارف با ایران ۱۹۰
- فصل چهارم: تاریخ سیاسی عراق در دوره دوم بعثی ها (دوره احمد حسن البکر و صدام حسین از ۱۷ ژوئیه ۱۹۶۸ تا ۹ آوریل ۲۰۰۳ م) ۱۹۳
- کودتای دوم حزب بعث در ۱۷ ژوئیه ۱۹۶۸ م ۱۹۵
- احمد حسن البکر ۱۹۹
- صدام حسین عبدالمجید تکریتی (۱۹۳۷ تا ۲۰۰۶ م) ۲۰۱
- ارتقاء در حزب بعث ۲۰۴
- تحکیم اقتدار و نوسازی اقتصاد عراق توسط صدام ۲۰۶
- ریاست جمهوری صدام حسین ۲۰۹

- ۲۱۰..... سکولاریسم صدام حسین
- ۲۱۳..... سوء قصد به صدام در دُجیل
- ۲۱۴..... روابط صدام با اتحاد جماهیر شوروی
- ۲۱۵..... رابطه صدام حسین با فلسطینی‌ها
- ۲۱۶..... روابط حزب بعث (دوره حسن البکر و صدام حسین) با رژیم پهلوی دوم....
- ۲۲۵..... اخراج ایرانیان مقیم عراق توسط حزب بعث
- ۲۲۶..... روابط حزب بعث عراق با جمهوری اسلامی ایران و جنگ تحمیلی
- ۲۳۲..... عملیات انفال
- ۲۳۵..... عملیات نظامی و حملات شیمیایی
- ۲۳۹..... علل اشغال کویت توسط صدام حسین
- ۲۴۳..... حمله صدام حسین به کویت (جنگ خلیج فارس)
- ۲۴۷..... نتایج حمله به کویت (جنگ خلیج فارس)
- ۲۴۹..... نخست وزیران صدام حسین
- ۲۵۰..... کابینه سعدون حمادی
- ۲۵۱..... کابینه محمد حمزه الزییدی
- ۲۵۲..... کابینه احمد حسین خضیر السامرائی
- ۲۵۳..... صدام حسین از ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۳ م

- شیعیان در دوره حزب بعث و قیام انتفاضه شعبانیه ۲۵۸
- حمله آمریکا و متحدانش به عراق در سال ۲۰۰۳ م ۲۶۱
- وضعیت صدام حسین در زندان ۲۶۵
- صدام در دادگاه ۲۶۶
- اعدام صدام حسین ۲۷۰
- سرنوشت خانواده صدام حسین ۲۷۳
- نتیجه ۲۷۵
- منابع مأخذ ۲۷۷

مقدمه

سرزمین عراق یا بین‌النهرین از دیرباز یکی از مهم‌ترین مناطق جهان است که تمدن‌های درخشان در آن ظهور یافته است. عراق پس از یک دوره تمدنی چند هزارساله در عصر هخامنشیان به تصرف ایران درآمد و تا حمله مسلمانان در سال ۱۴ هجری به این سرزمین، جزء قلمرو ایران عصر اشکانی و ساسانی بود. عراق در دوران اسلامی کانون بسیاری از تحولات سیاسی - اجتماعی در جهان اسلام بود. به طوری که در مدت ۵۲۴ سال خلافت عباسیان، پایتختشان در شهرهای بغداد و سامره از شهرهای مهم این کشور بود. سرزمین عراق بعدها به تصرف دولت عثمانی درآمد. سه ایالت موصل، بغداد و بصره عراق کنونی را در دوره عثمانی تشکیل می‌داد. با ضعف امپراتوری عثمانی و آغاز جنگ جهانی اول، عراق از جمله کشورهایی بود که پس از جنگ جهانی اول (۱۹۱۴ تا ۱۹۱۸ م) از تجزیه امپراتوری عثمانی پدید حیات سیاسی گذاشت. این کشور از اتحاد ایالات سه‌گانه مذکور تشکیل گردید. این کشور از ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۲ م تحت قیمومیت انگلستان بود تا این که با اعتراض عالمان و دانش‌پژوهان و سیاستمداران عراقی در سال ۱۹۳۲ م استقلال کامل یافت. عراق ابتدا توسط نه‌ینده تام‌الاختیار انگلستان بانام دولت ملی عراق اداره می‌شد و در پی قیام سال ۱۹۳۰ م مردم عراق علیه انگلستان، این کشور از تاریخ ۱۹۲۱/۷/۲۳ م توسط ملک فیصل اول فرزند شریف حسین حاکم حجاز اداره گردید و نظام سلطنتی حاکم گردید. سپس کودتای نظامی در سال ۱۹۵۸ م علیه نظام سلطنتی انجام گرفت و منجر به برقراری نظام جمهوری گردید. از ۱۹۵۸ م تا قدرت‌یابی حزب بعث در سال ۱۹۶۸ م تاریخ عراق شاهد کودتاهای نظامی متعددی است که گاهی بافاصله بسیار کوتاه از هم دیگر انجام می‌گرفت و موجب رعب و وحشت در بین مردم

و باعث قتل عام مخالفان می‌گردید. مشکلاتی مانند وجود اقلیت‌های قومی همچون عرب، کرد، ترکمن و آشوری‌ها در عراق و وجود مذاهب مختلف سنی، شیعه، ایزدی، ارمنی، آشوری و ... همچنین تشکیل یافتن عراق از ایالت‌های سه‌گانه مذکور، باعث گردیده در عراق از سال استقلال تاکنون ملیت واحدی شکل نگیرد و این مسئله از مهم‌ترین دغدغه‌های حاکمان عراق تاکنون بوده است. از این کتاب به تاریخ سیاسی عراق از ۱۹۲۰ تا سال ۲۰۰۳ م - که سال سقوط حزب بعث و دولت صدام حسین است - پرداخته می‌شود. این کتاب در واقع مروی بر مهم‌ترین حوادث سیاسی عراق در فواصل سال‌های مذکور را دارد. کتاب حاضر شامل چهار فصل بدین شرح است: فصل اول تاریخ سیاسی عراق از ۱۹۲۰ تا ۱۹۶۸ م (عصر سلطنت) را بررسی کرده است. فصل دوم به تاریخ سیاسی عراق در عصر جمهوری از کودتای عبدالکریم قاسم تا روی کار آمدن حزب بعث (۱۹۵۸ تا ۱۹۶۸ م) پرداخته است. فصل سوم شامل تاریخ سیاسی عراق در دوره اول بعثی‌ها (عصر پادشاهان عبدالسلام محمد عارف و عبدالرحمن محمد عارف) است و فصل چهارم به تاریخ سیاسی عراق در دوره دوم بعثی‌ها (دوره احمد حسن البکر و صدام حسین) اشاره کرده است.

دکتر مرتضی اکبری عضو هیئت علمی دانشگاه ایلام

۸ اسفند ۱۳۹۸ ه.ش / ۲۷ فوریه ۲۰۲۰ میلادی

تهران